

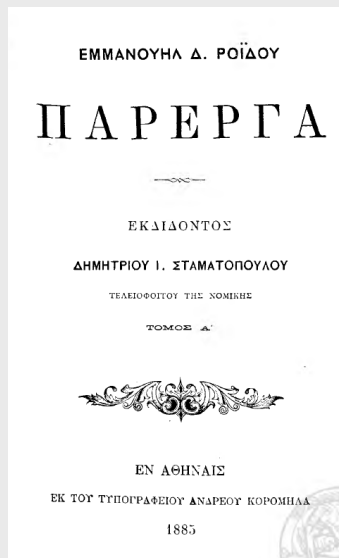

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

Σπύρος Μοσχονάς

Ιστορία της διγλωσσίας (diglossia) Α' μέρος

- A. 1885: Πρώιμη ανακάλυψη της 'διγλωσσίας'.
Διγλωσσία και Γλωσσικό Ζήτημα
- B. 1959: 'Όψιμη ανακάλυψη της 'diglossia'.
Κοινωνιογλωσσολογία της 'διγλωσσίας
- C. Υπάρχει 'διγλωσσία' σήμερα;

A. 1885: The early discovery of 'diglossia'

- A. 1885: Πρώιμη ανακάλυψη της 'διγλωσσίας'.
Διγλωσσία και Γλωσσικό Ζήτημα
- B. 1959: 'Όψιμη ανακάλυψη της 'diglossia'.
Κοινωνιογλωσσολογία της 'διγλωσσίας
- C. Υπάρχει 'διγλωσσία' σήμερα;

Fernández Mauro, 1995. Los orígenes del término diglosia: Historia de una historia mal contada. *Historiographia Linguistica* 22.1-2: 163-195.

—, 1999. El tratamiento de la 'diglosia griega' en el *Mercure de France*. *Actas del I Congreso Internacional de la Sociedad Española de Historiografía Lingüística*, επιμ. Mauro Fernández, Francisco Gondar και Nancy Vázquez Veiga, 301-310. Μαδρίτη: Arco Libros.

—, 2005. Leyenda e historia del término diglosia: Su invención y su primera expansión. *Palabras, norma, discurso: En memoria de Fernando Lázaro Carreter*, επιμ. Luis Santos Río κ.ά., 447-464. Σαλαμάνκα: Ediciones Universidad de Salamanca.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΙΑ, ΤΟΝ Ε.Ε.

[illegible]

STRENGTH AND

AYEANΔPOY T. X. KQNETA

ΗΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΜΑΡΑΣΛΗ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8.

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

NEΩN ΛΕΞΕΩΝ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΗΛΑΣΘΕΙΣΩΝ

ALL THE ABOVE MENTIONED ARE: HMA: SPONSOR

5763

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΘ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ

40:144-145:0Y

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

EN ABILNAIN

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΔΡΙΟΥ

1900

οἰγλυφοξόος ρυκάνη, ἡ ἀπλῶς διγλυφο-
 ξόος, ἡ. Γρ. Χαντσ. 70.
 διγλωσσία, ἡ. Κ. Οἰκ. 30 — Ἑμ. Ροϊδ.
 88 καὶ 93. — Αὔ. Βλ. λ. 97.
 διγδογα, τά. (ἐν τοῖς στιχηραρχίοις μάλι-
 στα τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς.) . . Δ. Τρέτζ. 82.

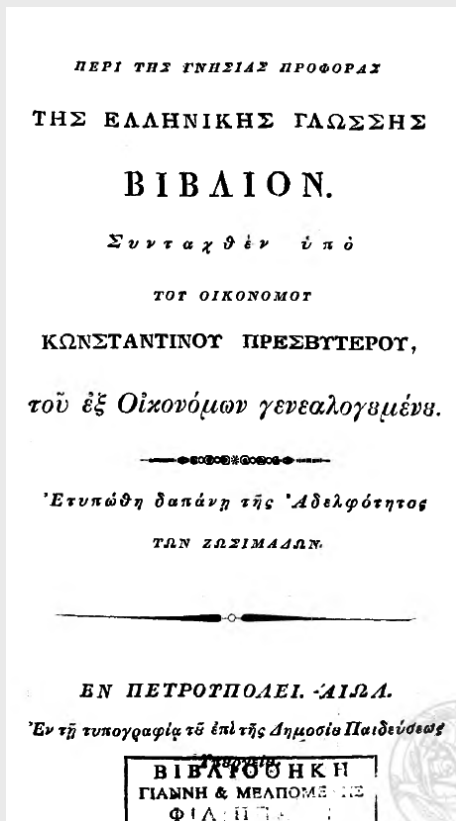
Πρώτη εμφάνιση του όρου 'διγλωσσία'

Κωνσταντίνος Οικονόμος, *Περί της γνησίας προφοράς της ελληνικής γλώσσης* βιβλίον, εν τη Τυπογραφεία του επί του Δημοσίου Παιδεύσεως Υπουργείου, εν Πετρούπολει 1830, σ. ιε΄.

Πρώτη εμφάνιση του όρου 'διγλωσσία'

Κωνσταντίνος Οικονόμος, *Περί της γνησίας προφοράς της ελληνικής γλώσσης βιβλίον*, εν τη Τυπογραφεία του επί του Δημοσίου Παιδείσεως Υπουργείου, εν Πετροπόλει 1830, ρ. ιε´.

τοιαῦτα παραλαλήματα! — Ἀλλ' ἴσως εἶπῃ
τις, ὅτι μανθάνομεν ἀμφοτέρως τὰς προφοράς,
καὶ τὴν Ἑρασμικὴν (ὡς τάχα παλαιάν!) πρὸς
ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλάδος συγγρα-
φῶν καὶ ποιητῶν, καὶ τὴν ζῶσαν τῶν νῦν
Ἑλλήνων πρὸς τὴν μετ' αὐτῶν συναναστροφὴν—.
Καὶ τίς ὁ καρπὸς ἐκ τῆς τοιαύτης διγλωσσίας
καὶ διφωνίας; ποίαν ὠφέλειαν θέλετε προξενήσει
εἰς τοὺς ὁμογενεῖς σας, ἢ εἰς ἑαυτούς; τίς
μέλλει νὰ σᾶς ἐννοήσῃ, ἔταν σᾶς ἀκέρῃ δια-

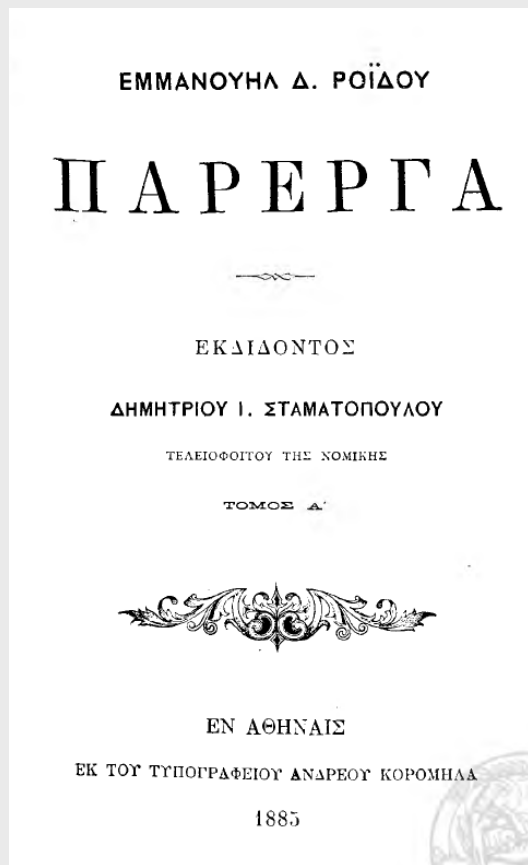
Πρώτη εμφάνιση (στα συμφραζόμενα του γλ. ζητήματος)

Εμμανουήλ Δ. Ροΐδης, *Πάρεργα*, Εκ του Τυπογραφείου Ανδρέου Κορομηλά, Εν Αθήναις 1885, ρ. ιζ´-ιη´.

Πρώτη εμφάνιση (στα συμφραζόμενα του γλ. ζητήματος)

Εμμανουήλ Δ. Ροΐδης, *Πάρεργα*, Εκ του Τυπογραφείου Ανδρέου Κορομηλά, Εν Αθήναις 1885, ρ. ιζ´-ιη´.

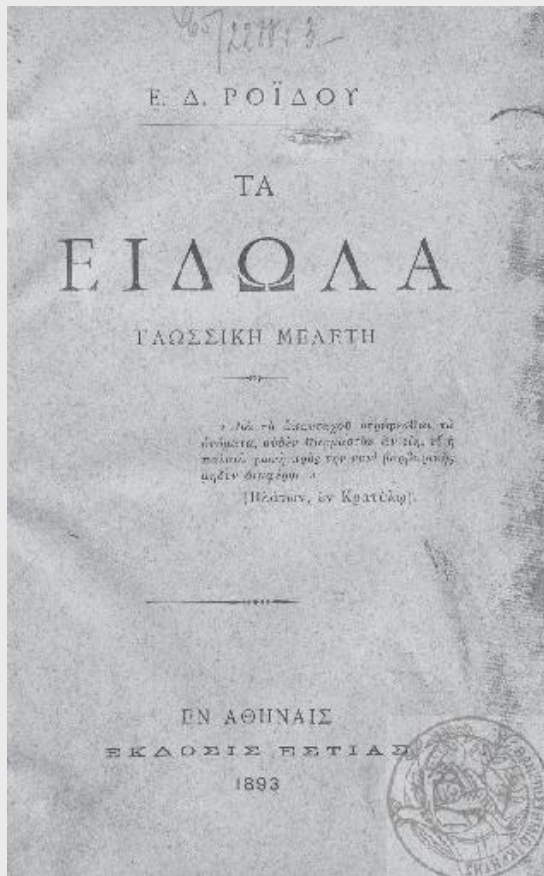

ιζ'
στην πρὸς πάντας ὁμιλίᾳ. Τῆς δὲ μεταξύ διαλόγου καὶ μονολόγου διαφορᾶς πρόχειρον παρέχει παράδειγμα ἢ ἐν αὐτῷ τῷ Βουλευτηρίῳ ἐπικρατοῦσα διγλωσσία. 'Εφ' ὅσον τῷ ὄντι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μονολογοῦσιν ἐν ἀταραξίᾳ, μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τῆς γραφομένης· ἀλλ' ἅμα ἐξ οἵαςδήποτε ἀφορμῆς ἐξαφθῶσιν, ἅμα ἀρχίσωσιν αἱ διακοπαὶ καὶ διαδεχθῇ ὁ διάλογος τὴν μονολογίαν, εὐθὺς ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπαγγελίαν γραπτοῦ λόγου ἢ ζωσα λαλιά τῶν 'Ελλήνων, ἡ μόνη δυναμένη μετ' ἀληθοῦς πάθους νὰ συμδιδασθῇ. Οἱ κατακόρως ἀναμασῶντες ὅτι συμπροσδεύει, ἤτοι ἐξαρχαίζεται, μετὰ τῆς γραπτῆς, καὶ ἡ λαλουμένη, καὶ ὡς παράδειγμα φέροντες βουλευτάς, εἰσαγγελεῖς, δικηγόρους καὶ ἱεροκλήρυκας μονολογοῦντας, ἤθελον εἶναι πολὺ πειστικώτεροι, ἂν ἠϋδόκουν νὰ πληροφορήσωσιν ἡμᾶς τίνα οἱ ῥήτορες οὗτοι λαλοῦσι γλώσσαν συνευθυμοῦντες μετὰ φίλων, ὑπομένοντες τοὺς πόνους χειρουργικῆς ἐγχειρίσεως, ἐπιπλήττοντες παῖδα θραύσαντα ποτήριον, ἀποχαιρετῶντες ἐκπνέοντα συγγενῇ, πατούμενοι καθ' ὁδὸν ὑπὸ ἀπροσέκτου διαβάτου, γονατίζοντες ἐνώπιον γυναικὸς ἢ παραληροῦντες ἐν ὄνειρῳ. Οὐδόλως ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γλώσσης τοῦ λαοῦ καὶ γλώσσης τῶν λογίων, ἀλλὰ περὶ διγλωσσίας τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐχόντων γλώσσαν ζωντανήν, δι' ἧς ἐκφράζουσι πάντα αὐτῶν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, καὶ καταδικαζομένων νὰ μεταχειρίζωνται γράφοντες ἢ ἀγορεύοντες ἄλλην τινά, δι' ἧς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐκφρασις παντὸς αἰσθήματος καὶ παντὸς πάθους. 'Υφ' οἵανδήποτε καὶ ἂν ἐξετάσῃ τις τὸ

ιη'
ζήτημα ἐποψιν, πάντοτε εἰς τὴν διγλωσσίαν καταντᾷ. Οἱ μὴ θέλοντες νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ἄλλη ἡ ὁμιλουμένη, πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ παραδεχθῶσι τὴν διχοτόμησιν τῆς τελευταίας ταύτης, εἰς γλώσσαν μονολόγου καὶ γλώσσαν διαλόγου, εἰς γλώσσαν συγκινήσεως καὶ γλώσσαν ἀταραξίας, ἐχούσας ἰδιαίτερον ἐκάστη λεξικὸν καὶ ἐπὶ μᾶλλον διαφέρουσιν γραμματικὴν. Κατὰ τὸν Σαίξπηρον τεκμήριον σφοδρᾶς συγκινήσεως εἶναι τὸ νὰ λησμονῇ τις ἐνδύόμενος τὸν λαιμοδέτην αὐτοῦ καὶ τὰς περικνημίδας· πρὸς ἐκτίμησιν ὅμως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ σήμερον 'Ελληνος φαίνεται πολὺ ἀσφαλέστερον γνῶρισμα ἡ χρῆσις ἢ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. Τὴν τοιαύτην τελείαν τῆς διωρθωμένης γλώσσης ἀνεπιτηδειότητα πρὸς διέγερσιν καὶ ἐκφρασιν παντὸς πάθους πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον ὑπ' ὅψιν καὶ αὐτοὶ οἱ διορθωταί, οἱ ἔνεκα τούτου μετονομάσαντες τὸ μανδύλιον «ρίνωμακτρον», ὡς προσωριμὸν ῥίνας μόνον καὶ οὐδέποτε ὀφθαλμοῦς νὰ σπογγίζῃ. 'Εν τῇ δημιουργίᾳ τῆς λέξεως ταύτης διαλάμπει ὅπασα τῶν λογισμάτων ἡ καλαισθησία. *Ἄν οὐδὲν δύναται τις νὰ λόβῃ ἀποχωριζόμενος τῆς φιλάτης του θελκτικώτερον ἐνθύμημα τοῦ ὕγρου αὐτῆς μανδυλίου, κατὰ τι διάφορος ἤθελεν εἶναι ἡ προσφορά ὕγρου... μάρκτρον τῆς ῥίνας. Τὸ αἰσθημα καὶ τὰ δάκρυα μετέβαλεν ἢ διόρθωσις εἰς μύξαν καὶ ἀηδίαν. *Ἀλλὰ καὶ τοῦ μᾶλλον κορυζῶντος μάρκτρον ἀσυγκρίτως ἀηδεστέρα εἶναι ἢ ἀπὸ τινος χρόνου κατορθωθείσα συγκόλλησις μετὰ τοῦ «θά» τῶν μέσων ἀορίστων καὶ ἡ βδελυρὰ

«Συνύπαρξις δύο γραμματικών»

Εμμανουήλ Δ. Ροΐδης, *Τα είδωλα: Γλωσσική μελέτη*, in *Άπαντα Δ΄*, Ερμής, Αθήνα 1978, σσ. 93-363 [first edition: έκδοσις Εστίας, εν Αθήναις 1893].

- » «συνύπαρξις δύο γραμματικῶν» (σ. 270 σημ. 1)
- » «ἡ ἰδική μας διγλωσσία ουδεμίαν ἔχει σχέσιν οὔτε πρὸς διαλεκτικὰς διαφορὰς, οὔτε πρὸς βαρβαρισμοὺς ἀπαιδεύτων, ἀλλ' ἐγκεῖται εἰς τὸ διάφορον τοῦ λεγομένου γραπτὸν ὄνομα των συνηθεστάτων πραγμάτων καὶ τὴν χρῆσιν δύο γραμματικῶν» (σ. 330)

Άγγελος Σ. Βλάχος, Λεξικόν Ελληνογαλλικόν, παρά τοις εκδόταις Α. Καναριώτη..., εν Αθήναις 1871¹, 1897².

Δίγλωσσος (δ, ῆ), à deux lan-
gues, f; bilingue.

Ἀγ. Βλ. λ. 97

— 251

δίγλωσσος

δίγλωσσος (δ, ῆ) à deux langues; bi-
lingue.

δίγλωσσος (δ, ῆ) qui a deux opinions;

διγενῆς (δ, ῆ) de deux genres.
διγλωσσία (ῆ) duplicité de langues.

Άμεση διάδοση του όρου 'διγλωσσία'

Jean Psichari, *Essais de grammaire historique néo-grecque*, première partie, Ernest Leroux, Paris 1886, pp. 211 n. 1, 267.

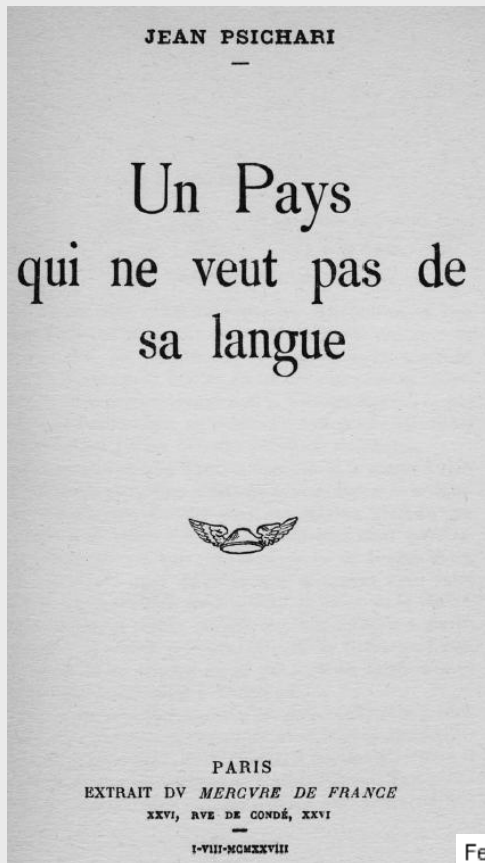
Άμεση διάδοση του όρου 'διγλωσσία': Ψυχάρης

Jean Psichari, *Essais de grammaire historique néo-grecque*, première partie, Ernest Leroux, Paris 1886, pp. 211 n. 1, 267.

ESSAIS DE GRAMMAIRE HISTORIQUE	NÉO-GRECQUE. 211 voir dans les auteurs médiévaux se retrouve aujourd'hui dans la langue littéraire. Seulement aujourd'hui nous avons autour de nous, et à portée de l'oreille, le meilleur critérium pour décider avec certitude que cette langue est une langue artificielle et de convention : ce critérium c'est la langue moderne, la langue <i>populaire</i> que nous entendons	NÉO-GRECQUE. 267 que M. Kondos a récemment écrit ses <i>Remarques grammaticales</i>. Le raisonnement de certaines personnes me paraît donc manquer de justesse sur ce point : elles reconnaissent qu'il serait désirable d'user de la langue moderne; elles trouvent cependant que celle-ci n'est point encore assez mûre; son vocabulaire, dit-on, n'est pas
JEAN PSICHARI MAÎTRE DE CONFÉRENCES À L'ÉCOLE DES HAUTES-ÉTUDES	médiévaux : ce qui est vrai aujourd'hui devait être vrai également à cette époque; aujourd'hui nous avons un style de convention; le style du moyen âge était	proposé et d'usage. il est ne; mais servir : diglossie pas créé se manifeste même dans les événements les plus simples de la vie, dans la correspondance, par exemple. Une des choses qui nous troublent le plus, c'est d'écrire une
Il est temps de mettre une fin à l'étrange <i>diglossie</i> dont souffre la Grèce (voyez p. 211). L'embarras créé		
PARIS ERNEST LEROUX, ÉDITEUR 28, RUE BONAPARTE. 28 1886	que, telle qu'on la pratique de nos jours. Pour bien comprendre un personnage historique — et cela est également vrai des phénomènes du langage — on envisage le personnage ou le phénomène dans le cadre même et dans le milieu où l'un et l'autre se sont développés. (1) Comme l'a spirituellement dit M. Roidis dans un récent article paru dans les numéros 1056-1057, 16-17 avril 1885, du journal <i>Ἀκρόπολις</i>, on souffre aujourd'hui de <i>diglossie</i>.	δεν υπάρχει ἀλλοῶς παρ' ἡμῶν γλωσσικὸν ζήτημα! (Ἐξομάρης, 1885, N° 69, p. 293, col. 1). Le moment ne semble donc pas venu de considérer le débat comme épuisé. M. Chatzidakis s'est peut-être un peu hâté d'écrire l'<i>épilogue</i> des récentes discussions (1) M. Dikéas, dans sa traduction de Shakespeare, s'est conformé à ce principe : c'est de la sorte qu'il est parvenu, en bien des endroits, à augmenter le vocabulaire d'une façon tout à fait heureuse.

Άμεση διάδοση του όρου 'διγλωσσία': Ψυχάρης

Jean Psichari, *Un pays qui ne veut pas de sa langue*, *Mercure de France* 26, 1928.

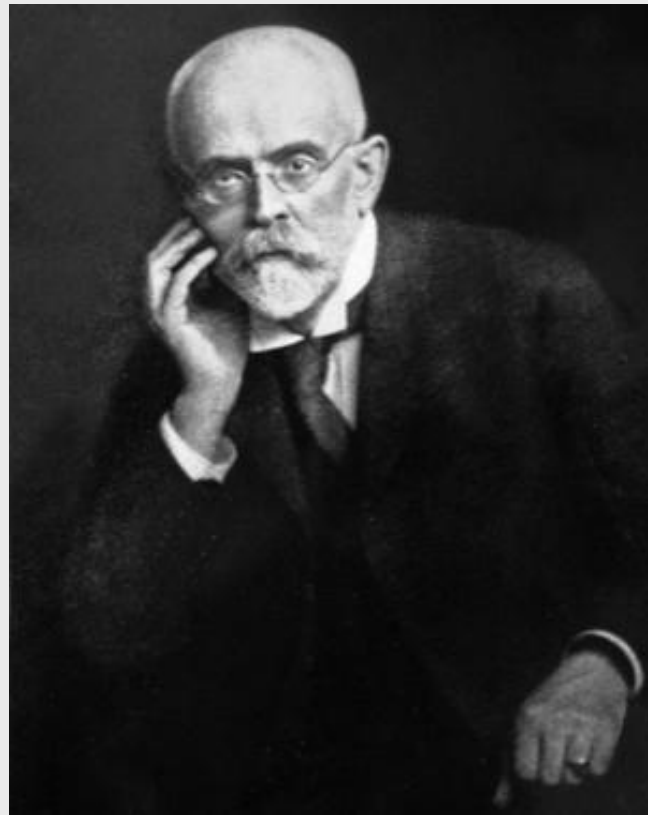

«Ο όρος diglossie εμφανίζεται στο *Mercure de France* τουλάχιστον έξι φορές μεταξύ των ετών 1909 και 1928, πριν από το άρθρο του Ψυχάρη. Όλες οι αναφορές είναι συμβατικές [routine], χωρίς ορισμούς ή εξηγήσεις, σαν να επρόκειτο για έναν όρο με τον οποίο οι αναγνώστες των χρονογραφημάτων ήταν ήδη εξοικειωμένοι»

Fernández Mauro, 1999. El tratamiento de la 'diglosia griega' en el *Mercure de France*. *Actas del I Congreso Internacional de la Sociedad Española de Historiografía Lingüística*, επιμ. Mauro Fernández, Francisco Gondar και Nancy Vázquez Veiga, 301-310. Μαδρίτη: Arco Libros.

Krumbacher: “Diglossie”, “Dualismus”, “Doppelsprachigkeit”

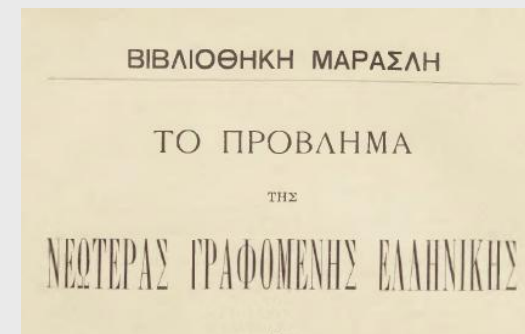
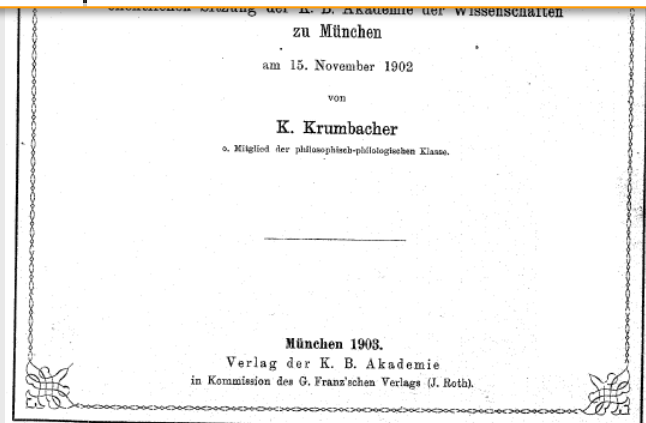
Κ. Krumbacher, *Το πρόβλημα της νεωτέρας γραφομένης ελληνικής ...*, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1905 [*Das Problem der Neugriechischen Schriftsprache*, 1902]

Krumbacher: "Diglossie", "Dualismus", "Doppelsprachigkeit"

K. Krumbacher, *Το πρόβλημα της νεωτέρας γραφομένης ελληνικής ...*, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1905 [*Das Problem der Neugriechischen Schriftsprache*, 1902]

Diglossie s. Doppelsprachigkeit.
Dionys von Halikarnass 20.
Dionysos, Zeitschrift 121.
Disraeli 116.
Doppelsprachigkeit im Neugriechischen 7,
14 ff., ihre historischen Gründe 16 ff.,
32 f., ihr historisches Recht 46.

διγλωσσία ἀνίατος	122
διγλωσσίας ιστορική ἐξήγη- σις	19
διγλωσσίας ἱστορικὸν δι- καιον	53
διγλωσσίας ἐπιζήμια ἀπο- τελέσματα	124

Άλλες πρώιμες χρήσεις: Daniel Quinn (1901), diglossy

CHAPTER XXIII.

THE LANGUAGE QUESTION IN GREECE AND SOME REFLECTIONS SUGGESTED BY IT.

By (Dr.) DANIEL QUINN.

The art and habit of recording thought in writing distinguishes the civilized man from the barbarian. Well known, indeed, are many of the traits by which the man of culture, directly by virtue of his habit of reading and writing, is marked off as different from the unlettered boor. But yet this habit produces many other great results that usually are not estimated at their full value. One of the more noteworthy of these is the fact that in nations where the use of letters is intense and constant the inhabitants become bilingual, or, to use a term which may be more proper, diglossic.

Without here inquiring into the causes, it may be stated as a historic truth that in the past ages of culture few men, or none, have ever written lengthy treatises in a language constructed entirely and exclusively out of words and expressions adopted from the genuine conversational tongue of the unlettered classes. And, furthermore, no man when conversing about the small affairs of daily life employs the carefully selected words and constructions which by a kind of acquired instinct he is forced to use when he undertakes to perform a literary feat. This phenomenon can not be adequately appreciated by scholars who live in countries where all the inhabitants, if not themselves actually more or less educated by means of letters, are continually under the direct influence of lettered men. But inability to appreciate the magnitude of this phenomenon does not necessarily engender a desire to deny its existence. The man who never learned writing and composition often feels himself incapable of dictating an ordinary note even when in his own modes of expression he is fully able to communicate all the successive statements which he wishes to be incorporated therein. His helplessness in such cases consists not in ignorance of what he wishes to express, but in the consciousness of his not knowing the phase of language which is proper for the written document.

The phenomenon of diglossy does not suppose that the inhabitants of one and the same locality speak two languages so unlike as to be conceded by all to be entirely distinct, as, for example, where certain communities of Germans or French in North America speak not only a variety of English, but also a variety of their ancestral Teutonic or Latin tongue. These colonists can not by reason of the retention of their mother tongue, in addition to their acquired faculty in English, be said to be merely diglossic. They are bilingual out and out. Diglossy simply supposes that in a given community the phase or quality of language used by the educated classes is notably different from that of the lower strata of society; or, again, that the written language of the educated classes is different from their spoken language, because of their tendency in written language to imitate more ancient or classical composition, while in spoken intercourse they keep closer to the mode of speech in vogue

Άλλες πρώιμες χρήσεις: Daniel Quinn (1901), diglossy

CHAPTER XXIII.

THE LANGUAGE QUESTION IN GREECE AND SOME

The phenomenon of diglossy does not suppose that the inhabitants of one and the same locality speak two languages so unlike as to be conceded by all to be entirely distinct, as, for example, where certain communities of Germans or French in North America speak not only a variety of English, but also a variety of their ancestral Teutonic or Latin tongue. These colonists can not by reason of the retention of their mother tongue, in addition to their acquired faculty in English, be said to be merely diglossic. They are bilingual out and out. Diglossy simply supposes that in a given community the phase or quality of language used by the educated classes is notably different from that of the lower strata of society; or, again, that the written language of the educated classes is different from their spoken language, because of their tendency in written language to imitate more ancient or classical composition, while in spoken intercourse they keep closer to the mode of speech in vogue

is proper for the written document.

The phenomenon of diglossy does not suppose that the inhabitants of one and the same locality speak two languages so unlike as to be conceded by all to be entirely distinct, as, for example, where certain communities of Germans or French in North America speak not only a variety of English, but also a variety of their ancestral Teutonic or Latin tongue. These colonists can not by reason of the retention of their mother tongue, in addition to their acquired faculty in English, be said to be merely diglossic. They are bilingual out and out. Diglossy simply supposes that in a given community the phase or quality of language used by the educated classes is notably different from that of the lower strata of society; or, again, that the written language of the educated classes is different from their spoken language, because of their tendency in written language to imitate more ancient or classical composition, while in spoken intercourse they keep closer to the mode of speech in vogue

ED 1900—VOL II—2

1297

Γλωσσικό ζήτημα και διάδοση της «διγλωσσίας»

1870

(1885)

1901

1903

1919

1925/7

Κ. Ν. ΣΑΘΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

«Η σύγχρονη περί της γλώσσας της
Ελλάδας συζήτηση, και η εξέταση του
παιδιού αυτής κρίσης, δεν είναι πλέον συζητή-
σις ειδικῶς φιλολογικῆς ἢ γραμματικῆς, ἀλλ'
εἶναι σύγχρονη ἔθνος, πολιτικῶς ἐκτετατόν,
καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ἑθνικῶν ἀποφασιστικῶν
ἐποχῶν συστατόν».

Π. ΚΑΡΑΪΩΣ, 1888.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦ. ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔ. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.
Ὁδὸς Ἑρμού, Ἀριθ. 291.

1870.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΟΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ Τῇ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῇ ΜΕΓΑλῇ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛῇ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

ΥΠΟ

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΑΓΟΓῃ

CHAPTER XXIII.

THE LANGUAGE QUESTION IN GREECE AND SOME
REFLECTIONS SUGGESTED BY IT.

By (Dr.) DANIEL QUINN.

The art and habit of recording thought in writing distinguishes the civilized man from the barbarian. Well known, indeed, are many of the traits by which the man of culture, directly by virtue of his habit of reading and writing, is marked off as different from the unlettered boor. But yet this habit produces many other great results that usually are not estimated at their full value. One of the more noteworthy of these is the fact that in nations where the use of letters is intense and constant the inhabitants become bilingual, or, to use a term which may be more proper, diglossic.

Without here inquiring into the causes, it may be stated as a historic truth that in the past ages of culture few men, or none, have ever written lengthily treatises in a language constructed entirely and exclusively out of words and expressions adopted from the genuine conversational tongue of the unlettered classes. And, furthermore, no man when conversing about the small affairs of daily life employs the carefully selected words and constructions which by a kind of acquired instinct he is forced to use when he undertakes to perform a literary feat. This phenomenon can not be adequately appreciated by scholars who live in countries where all the inhabitants, if not themselves actually more or less educated by means of letters, are continually under the direct influence of lettered men. But inability to appreciate the magnitude of this phenomenon does not necessarily engender a desire to deny its existence. The man who never learned writing and composition often feels himself incapable of dictating an ordinary note even when in his own modes of expression he is fully able to communicate all the successive statements which he wishes to be incorporated therein. His helplessness in such cases consists not in ignorance of what he wishes to express, but in the consciousness of his not knowing the phrase of language which is proper for the written document.

The phenomenon of diglossy does not suppose that the inhabitants of one and the same locality speak two languages so unlike as to be conceived by all to be entirely distinct, as, for example, where certain communities of Germans or French in North America speak not only a variety of English, but also a variety of their ancestral Teutonic or Latin tongue. These colonists can not by reason of the retention of their mother tongue, in addition to their acquired facility in English, be said to be merely diglossic. They are bilingual out and out. Diglossy simply supposes that in a given community the phrase or quality of language used by the educated classes is notably different from that of the lower strata of society; or, again, that the written language of the educated classes is different from their spoken language, because of their tendency in written language to imitate more ancient or classical composition, while in spoken intercourse they keep closer to the mode of speech in vogue

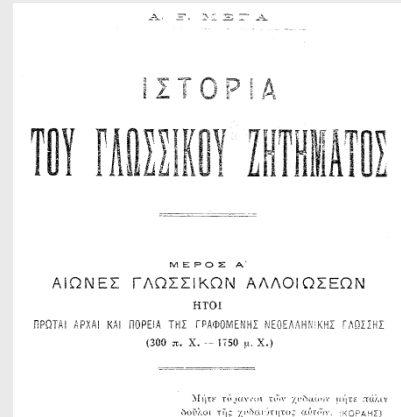
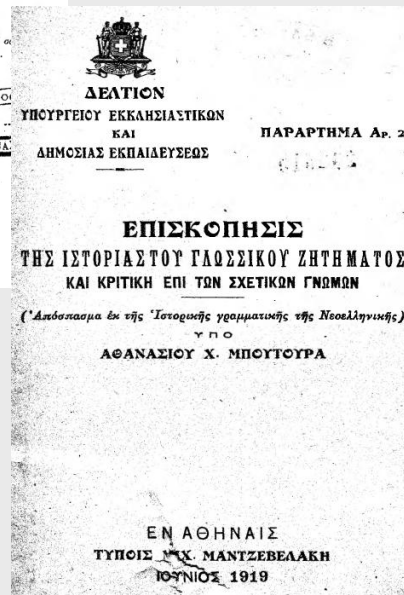
ED 1900—VOL II—2

1297

«Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἀθήνας οὐδεὶς τοῦ
μὴ εἶναι τὸ γινώσκον φρονεῖται».

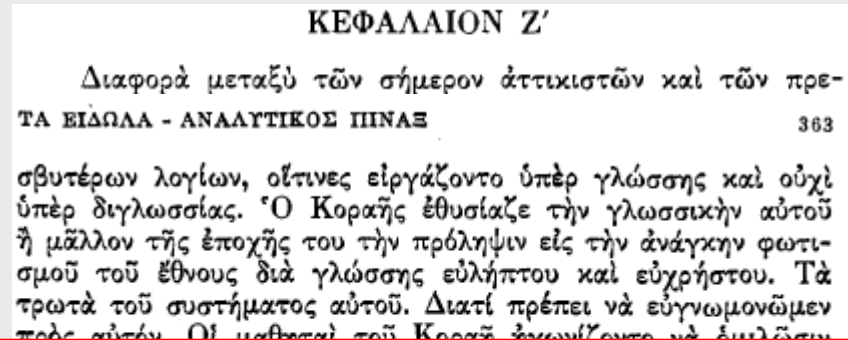
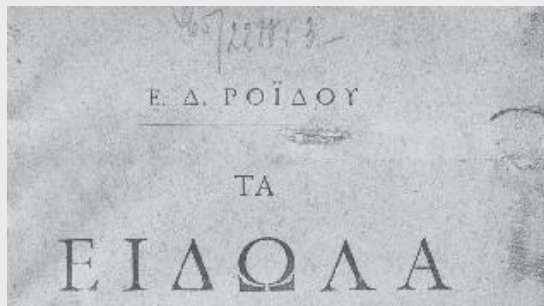
(διδόν. Ἀλ.)

Ν ΑΘΗΝΑΙΣ.
Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1903

Τυπολογίες: Ροΐδης (1893)

Εμμανουήλ Δ. Ροΐδης, *Τα είδωλα: Γλωσσική μελέτη, Άπαντα Δ'*, Ερμής, Αθήνα 1978, σσ. 93-363 [first edition: έκδοσις Εστίας, εν Αθήναις 1893].

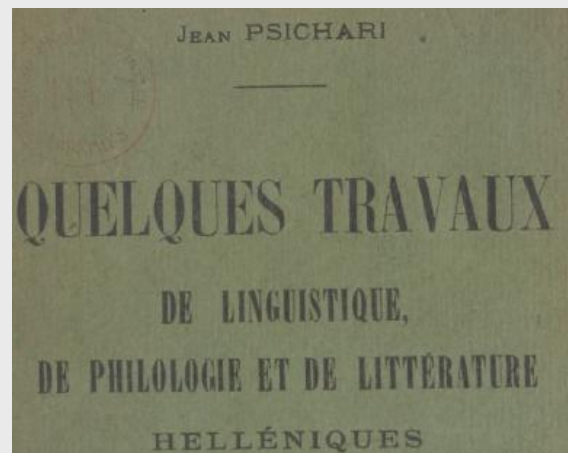

σεως τοῦ κ. Κόντου παρὰ τοῦ κ. Χαζιδάκι. Σύγχυσις παρὰ πάντων τῶν ἡμετέρων λογίων τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους. Πρῶτος κατέδειξεν αὐτὴν ὁ Σπ. Τρικούπης. "Οτι εἰς οὐδενὸς ἡμερωμένου ἔθνους τὴν γλῶσσαν παρατηρεῖται διαφορὰ μεταξύ τῶν τύπων τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου. "Οτι ἡ ὑπαρξίς διγλωσσίας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους ἀποδεικνύεται ἀδύνατος ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν τύπων τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς τοῦ λαοῦ παρ' Ἀριστοφάνει. Γνώ-

σης τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς τοῦ λαοῦ παρ' Ἀριστοφάνει. Γνώμη τοῦ κ. Χαζιδάκι ὅτι σήμερον δὲν πρόκειται «περὶ καθαρισμοῦ, ἀλλὰ περὶ ἐντελοῦς χωρισμοῦ τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ

Τυπολογίες: Ψυχάρης (1895)

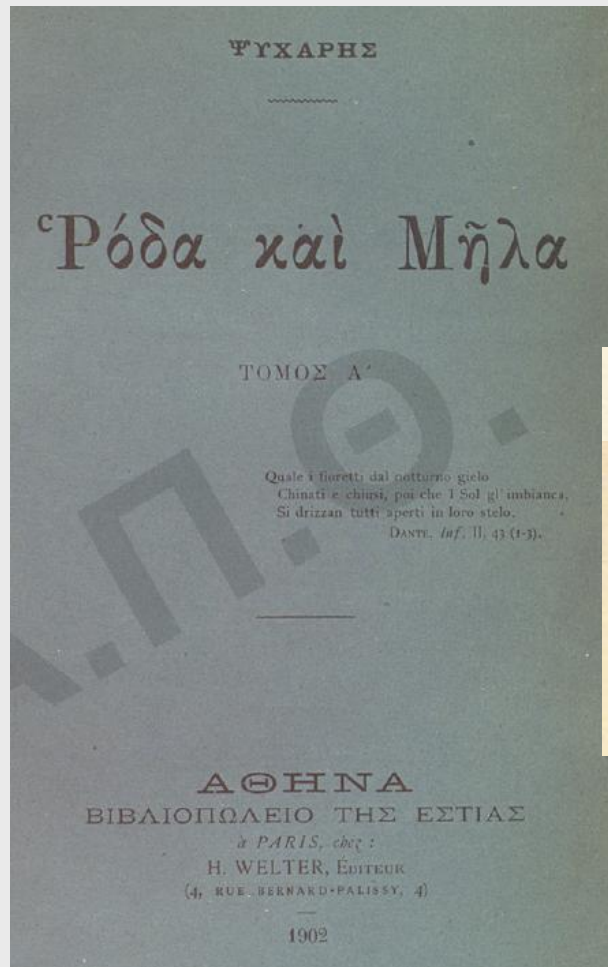
Jean Psichari, « Les idoles », *Revue critique* XXIX, 1895, σσ. 281-293.

ficielle. Il y a malheureusement, entre ces *diglossies* diverses et la *diglossie* grecque, une différence toute petite, mais toute essentielle : c'est que ce sont là des *diglossies* normales, ayant suivi leur évolution naturelle et non point des *diglossies* artificielles et voulues. Nulle part on n'a *ressuscité* ὄδωρ pour l'enseigner et pour l'écrire à la place de νερό. Cela ne se voit qu'en Grèce. La comparaison d'une *diglossie* grecque avec celle des au-

Τυπολογίες: Ψυχάρης (1902)

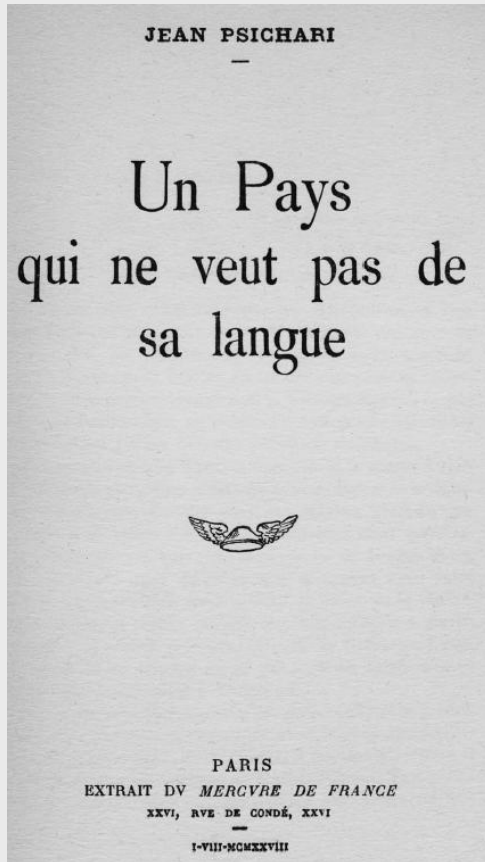
Ψυχάρης, *Ρόδα και μήλα Α'*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1902, σσ. 154-155.

Ξέρω τί θὰ μὲ πῆτε· δὲν ἔγραψαν πάντα μήτε σ' ὅλους τοὺς τόπους τῇ γλώσσᾳ ποῦ μιλοῦσαν¹. Εἶναι βέβαιον. Μάλιστα στὰνατολικά μέρη φαίνεται μιὰ κάποια διγλωσσία νὰ εἶναι νόμος ἱστορικός. Στὴν Καλκούττα καὶ στὸ Μπέναρς, ἀκόμη καὶ σήμερα, τυπώνονται φημερίδες σασκριτικές· κανεῖς ὁμως δὲ μιλεῖ σασκριτικά. Στὴν Κίνα ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ δὲ γράφηκε ποτές. Οἱ Ἀραβες ἄλλη γλώσσα μιλοῦν καὶ ἄλλη γράφουν. Ἔτσι καὶ μεῖς. Ἄλλους πάλε τοὺς ἀρέ-

Τυπολογίες: Ψυχάρης (1928)

Jean Psichari, *Un pays qui ne veut pas de sa langue*, Mercure de France 26, 1928.

- Αρνείται την ύπαρξη διγλωσσίας στην αρχαία Ελλάδα. Δεν θεωρεί τον αττικισμό πρόδρομο της νεοελληνικής διγλωσσίας.
- « La diglossie véritable, la dévastatrice de l'Hellénisme, commence en réalité au IVe siècle de notre ère à Byzance, avec Constantin le Grand ».
- « La **diglossie italienne** et la **diglossie française** sont jeux d'enfant à côté de ce que nous avons à Byzance ».

Τυπολογίες: Krumbacher (1902/1905)

Κ. Krumbacher, *Το πρόβλημα της νεωτέρας γραφομένης ελληνικής ...*, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1905 [*Das Problem der Neugriechischen Schriftsprache*, 1902].

Der vergleichende Ueberblick über analoge Erscheinungen in anderen Völkern könnte noch weiter ausgedehnt werden. In R

Τὸ βλέμμα τοῦ ἐρευνῶντος νὰ ἀνεύρῃ ἀνάλογα φαινόμενα παρ' ἄλλοις λαοῖς ἡδύνατο νὰ ἐκταθῇ ἀκόμη εὐρύτερον. Ἐν Ῥουμανίᾳ π. χ. ἐνεφανίσθησαν παροδικαὶ τινες ὀπισθοδρομικαὶ τάσεις ἐντελῶς ὅμοιαι πρὸς τὰς ἐν Ἑλλάδι κρατούσας. Περὶ τὸ 1860 κλασσικίζουσά τις μερὶς ἐπεχείρησε σοβαρῶς νὰ ἀποκαθάρῃ τὴν ρουμανικὴν γραφομένην γλῶσσαν ἀπὸ τῶν ξένων καὶ τῶν ἰουδαίων στοιχείων καὶ νὰ ἐκλατινίσῃ αὐτὴν τελείως. Εὐτυχῶς δ' ὅμως διὰ τὸ ρουμανικὸν ἔθνος δὲν ἐπεβλήθη αὕτη ἡ διδασκαλικὴ πλάνη. Καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἰταλίᾳ δὲν ἔλειψαν ἀντιρραστικά κινήματα. Πρὸ τινων δεκαετιῶν ἀνεκάλυψεν Ἰταλὸς τις, ὅτι ἡ μόνη καλὴ Ἰταλικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ τοῦ 14^{ου} αἰῶνος (Trecento) καὶ ὅτι ἡ σωτηρία ἔγκειται ἐν τῇ ταχείᾳ ἐπανόδῳ εἰς τὴν ἀρχαίαν ταύτην γλῶσσαν. Ὡς ἦτο φυσικὸν ἔμεινεν οὗτος προφήτης βοῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ἄλλαι πατάλ-
ληλοι καὶ ἀνα-
τάλληλοι συγ-
κρίσεις.

Καὶ αὐτὸ τὸ νορβηγικὸν γλωσσικὸν ζήτημα ἐπεκα-

8

formen, von denen nur die eine literarisch durchgebildet ist, andere nicht. Ebensovienig passt natürlich der von Griechen gewachte Vergleich ihres sprachlichen Dualismus mit dem Gegensatz zwischen Schrifthochdeutsch und Niederdeutsch oder Vlāmisch oder gar zwischen Schriftdeutsch und süddeutschen Dialekten oder irgend welchen lokalen und familiären A

13

— 114 —

λέσθησαν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες εἰς τὴν περὶ τῆς γλώσσης ἔριν ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς δημώδους γλώσσης. Βεβαίως οὐχὶ ὀρθῶς· διότι ἐν ταῖς προσπάθειαις τῶν Νορβηγῶν, νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸν φυσικὸν λόγον τῆς Νορβηγίας ἢ νορβηγικὴν τινα διάλεκτον ἀντὶ τῆς δανικῆς γραφομένης γλώσσης, πρόκειται περὶ δύο συγχρόνων, τυπικῶς εἰς τὸ παρὸν ἀνηκουσῶν γλωσσικῶν μορφῶν, ἐξ ὧν μόνον ἡ ἐτέρα ἔχει μορφωθῇ γραμματικῶς, ἡ δὲ ἐτέρα οὐχί. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐπίσης οὐκ ὀρθῶς τολμῶσιν οἱ Ἕλληνες νὰ παραβάλλωσι τὴν ἑαυτῶν διγλωσσίαν πρὸς τὴν ἀντίθετον τὴν μεταξὺ τῆς γραφομένης ὑψηλῆς γερμανικῆς γλώσσης (δηλ. τῆς γλώσσης τῆς μεσημβρινῆς ὀρεινῆς Γερμανίας) καὶ τῆς ταπεινῆς γερμανικῆς (δηλ. τῆς γλώσσης τῆς βορείας πεδινῆς Γερμανίας) ἢ τῆς Φλαμανδικῆς γλώσσης ἢ καὶ μεταξὺ τῆς γραφομένης γερμανικῆς καὶ τῶν διαλέκτων τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας ἢ τῶν τοπικῶς περιωρισμένων ἢ οἰκιακῶν ἐκφράσεων⁽¹⁶⁾. Καὶ ἡ τῆς μέσης Ῥωσίας (grossrussische) γραφομένη γλῶσσα, ἂν καὶ αὕτη συμπαράσῃ, ἰδίως εἰς στερεοτύπους φράσεις, καὶ τινα στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαυτικῆς γλώσσης, ἔχει οὐσιωδῶς τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς μεσημβρινῆς καὶ τὴν τῆς δυτικῆς Ῥωσίας, ἣν σχέσιν ἔχει ἡ γραφομένη γλῶσσα τῆς ὀρεινῆς Γερμανίας πρὸς τὰς διαλέκτους τῆς πεδινῆς Γερμανίας, καὶ δὲν δύναται ἐπομένως οὐδ' αὐτὴ νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι διγλωσσίαν.

verhält
inige alte
Weiss-
Schrift-
ebenfalls

Τυπολογίες: Krumbacher (1902/1905)

Κ. Krumbacher, *Το πρόβλημα της νεωτέρας γραφομένης ελληνικής ...*, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1905 [*Das Problem der Neugriechischen Schriftsprache*, 1902].

Der vergleichende Ueberblick über analoge Erscheinungen anderen Völkern könnte noch weiter ausgedehnt werden. In R

**Συγκρίνει το ελληνικό
το νορβηγικό και την
διγλωσσία με τη διαφ.
ἡ γραπτὴς Ὑψηλῆς γερμ.
ἡ Χαμηλῆς γερμανικῆς
πάντως ὅτι η ἀναλογ.**

Καὶ αὐτὸ τὸ νορβηγικὸν γλῶσσικον ζήτημα ἐπεκα-

formen, von denen nur die eine literarisch durchgebildet ist, andere nicht. Ebenso wenig passt natürlich der von Griechen gewählte Vergleich ihres sprachlichen Dualismus mit dem Gegensatz zwischen Schriftdeutsch und Niederdeutsch oder Völmisch oder gar zwischen Schriftdeutsch und süddeutschen Dialekten oder irgend welchen lokalen und familiären Aus-

19

— 114 —

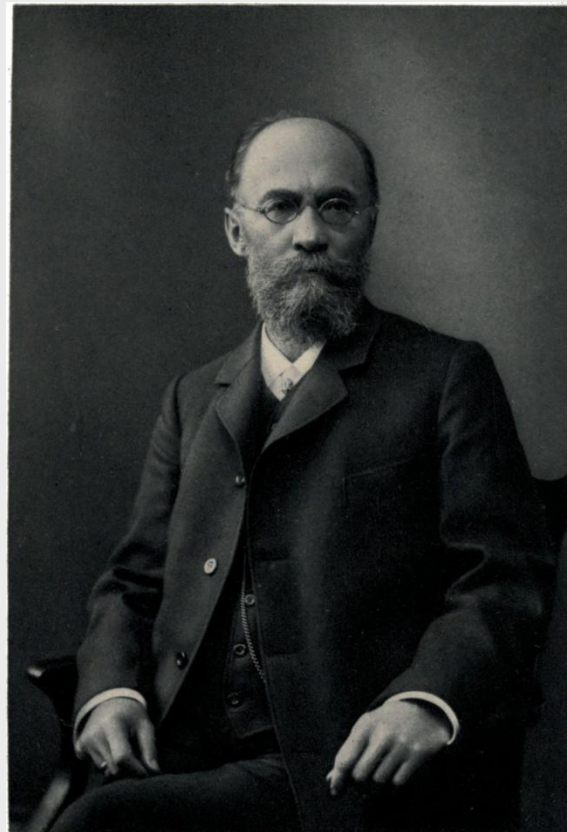
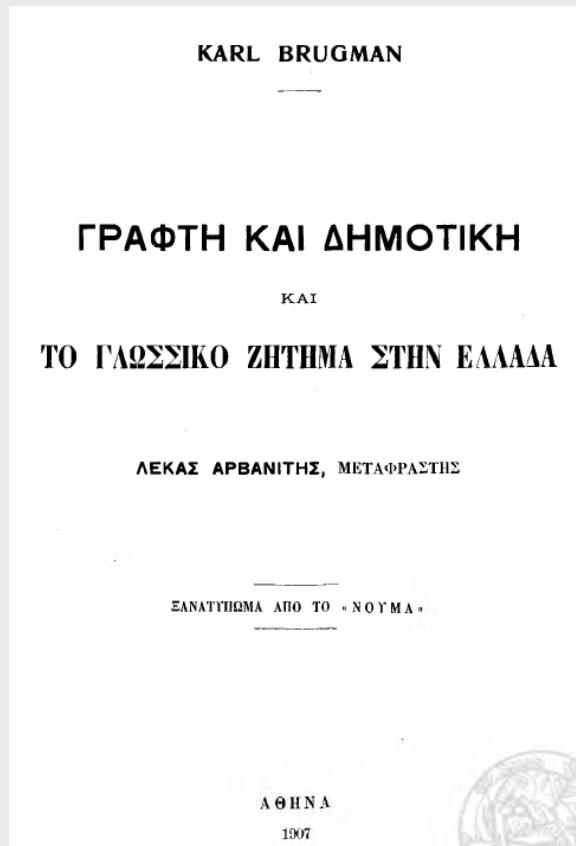
κό γλ. ζήτημα με
/ ελληνική
πορά μεταξύ
ομανικής' και
ς', θεωρώντας
ία δεν ισχύει.

νων ἢ οἰκιακῶν ἐκφράσεων ⁽⁷⁶⁾. Καὶ ἡ τῆς μέσης Ῥω-
σίας (grossrussische) γραφομένη γλῶσσα, ἃν καὶ αὐτὴ
συμπαρσύρη, ἰδίως εἰς στερεοτύπους φράσεις, καὶ τινα στοιχεῖα
τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαβικῆς γλώτσης, ἔχει οὐσιωδῶς τοιαύτην
σχέσιν πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς μεσημβρινῆς καὶ τὴν τῆς
δυτικῆς Ῥωσίας, ἣν σχέσιν ἔχει ἡ γραφομένη γλῶσσα τῆς
ὀρεινῆς Γερμανίας πρὸς τὰς διαλέκτους τῆς πεδινῆς Γερμανίας,
καὶ δὲν δύναται ἐπομένως οὐδ' αὐτὴ νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἐν
Ἑλλάδι διγλωσσίαν.

e verhält
inige alte
Weiss-
e Schrift-
ebenfalls

Τυπολογίες: Karl Brugmann (1906/1907)

Karl Brugman[n], *Γραφή και δημοτική και το γλωσσικό ζήτημα στην Ελλάδα*, Αθήνα 1907, σσ. 23-24 [“Schrift- und Volks-sprache und die ‘Sprachfrage’ der heutigen Griechen”, 1906].

Τυπολογίες: Karl Brugmann (1906/1907)

Karl Brugman[n], *Γραφή και δημοτική και το γλωσσικό ζήτημα στην Ελλάδα*, Αθήνα 1907, σσ. 23-24 [“Schrift- und Volks-sprache und die ‘Sprachfrage’ der heutigen Griechen”, 1906].

KARL BRUGMAN

Οί Συντηρητικοί στην Ελλάδα τὸ πῶς συχνὰ δὲν παραδέχονται παραλληλισμούς μετὰ τὰ γλωσσικὰ περιστατικὰ ἄλλων πολιτισμένων λαῶν, κι' ὡς πρὸς μερικὰ καθέκαστα ἔχουν ἄληθινὰ δίκιο. Ὡς τόσο, οἱ ἴδιοι δὲ δυσκολέβονται νὰ παραπέμψουνε σὲ παραδείγματα καθὼς τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς χαμηλῆς Γερμανίας, γιὰ νὰ δείξουν πὼς χωρὶς βλάβη πολιτισμοῦ καὶ κοινοῦ καλοῦ κάπια πλατύτερη διαφορὰ δημοτικῆς καὶ γραπτῆς μπορεῖ νὰ σταθεῖ. Ὅμως κι' αὐτὸς ὁ παραλληλισμὸς κάλια ἄς μένει στὴν ἄκρη. Σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους — τῆς Γερμανίας ἔχω στὸ νοῦ μου κυρίως τὸ Μεκλεμπουργκ — κανεὶς μορφωμένος

ΑΘΗΝΑ
1907

— 24 —

δὲν κοιτάζει καταφρονητικὰ κι' ἀκατάδεχτα τὴ δημοτικὴν τοῦ· στὴν Ἑλβετία μάλιστα ὅχι μοναχὰ στὰ σαλόνια, παρὰ καὶ σὲ πολιτικὰ σωματεῖα μιλοῦν ἄλλεμανικά.¹⁾ Ναί, δὲ λέω, μολονότι κι' ἐκεῖ μετὰ τὴ διγλωσσίαν δυσκολέβονται τῶν παιδιῶν τὰ γράμματα, μολονότι τὴ δημοτικὴν τοὺς οἱ μορφωμένοι τὴν ἀγαποῦν, ὅμως κανεὶς δὲ φαντάζεται ν' ἀνεβάσει σὲ γραπτὴν τὴ γλῶσσαν τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ καταργήσῃ τὴν ἀνωγερμανικὴν. Γιατί; Γιατὶ αὐτὸς ὁ τύπος πέρα πολὺ ἀπὸ τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ Μεκλεμπουργκ τὰ σύνορα χαίρεται ἀφιλονείκητο κύρος, κι' εἶναι ἀντιπρόσωπος καὶ μεσολαβητὴς ποικίλης καὶ πολὺτιμης διανοητικῆς ἀγωγῆς πού συνόλες τίς φυλὰς ὅσες τὸν παραδέχτηκαν ὡς γραπτὴν τίς ὠφελεῖ ἀδιάκοπα μετὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Ἀνίσως δὲν εἶταν ἔτσι, ἂν ἡ σημερινὴ ἀνωγερμανικὴ εἶταν περιορισμένη ἐντὸς τοῦ Ἑλβετικοῦ ἄς ποῦμε νομοῦ καὶ μόλις τώρα πρόβαλλε ὡς γλῶσσα λογοτεχνικῆ, τότες ὁ κόσμος θὰν τοὺς παρακινεῖσε δυνατὰ νὰν τὴν ξαπολύσουν καὶ νὰ γράφουν ἄλλεμανικά, καὶ δὲν ἔχει λόγον τὴ συμβουλὴ θὰν τὴν ἀκούγαν. Ἑλληνικὴ ὅμως γραπτὴ δὲν εἶναι ἀνάλογα ἐπίσημη καὶ γειτονικῶν πολιτισμένων κρατῶν· μάλιστα, πρὶν κηρυχθεῖ ἀπαραίτητη, πρέπει δὲ πρῶτα νὰ δείξῃ ἴσως περγαμηνὰ ὡς γλῶσσαν σημερινοῦ πολιτισμοῦ!

Τυπολογίες: Karl Brugmann (1906/1907)

Karl Brugman[n], *Γραφή και δημοτική και το γλωσσικό ζήτημα στην Ελλάδα*, Αθήνα 1907, σσ. 23-24 [“Schrift- und Volks-sprache und die ‘Sprachfrage’ der heutigen Griechen”, 1906].

KARL BRUGMAN

— 24 —

Οί Συντηρητικοί στην Ελλάδα τὸ πῶς συχνὰ δὲν παρα-
δέχονται παραλληλισμοὺς πολιτισμένων λαῶν, κι' ἀ-
θινὰ δίκιο. Ὡς τόσο, οἱ ψουνε σὲ παραδείγματα Γερμανίας, γιὰ νὰ δείξουν κοινὸν καλὸν κάπια πλὰς τοῦ ἑλληνικοῦ. Μπορεῖ νὰ σταθεῖ. Ὁμῶς μένει στὴν ἄκρη. Σ' ἄφτο στὸ νοῦ μου κυρίως τὸ

Απορρίπτει την αναλογία με την
ελβετική (γερμανική) διγλωσσία: “Σ’
αυτοὺς του τὸπους [...] κανεῖς
μορφωμένος δεν κοιτάζει
καταφρονητικά κι’ ακατάδεχτα τη
δημοτική του”.

δὲν κοιτάζει καταφρονητικά κι' ἀκατάδεχτα τὴ δημοτική του· στὴν Ἑλβετία μάλιστα ὄχι μοναχὰ στὰ σαλόνια, παρὰ καὶ σὲ πολι-
τικά σωματεῖα μιλοῦν ἄλλεμανικά.¹⁾ Ναι, δὲ λέω, μολονότι κι' ἐκεῖ

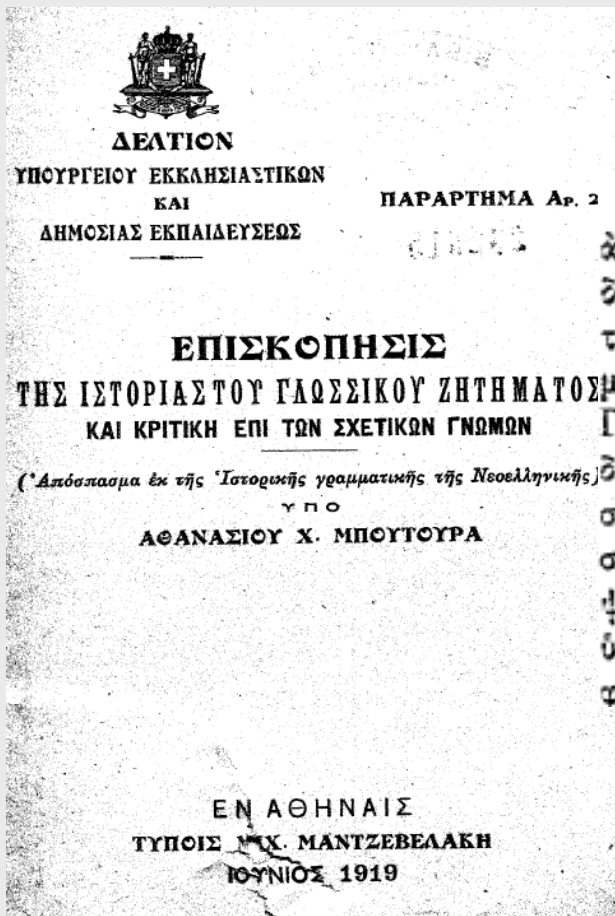
ἐν παιδιῶν τὰ γράμματα, μένοι τὴν ἀγαποῦν, ὅμως γραφτὴ τὴ γλώσσα τῶν τὴν ἀνωγερμανική. Γιατί; ὅ τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ φιλονείκητο κύρος, κι' εἶναι λης καὶ πολὺτιμης διανο-
ῆς ὅσες τὸν παραδέχτηκαν τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀνίσως γερμανική εἶταν περιορισμένη

ἐντὸς τοῦ Ἑλβετικοῦ ἅς ποῦμε νομοῦ καὶ μόλις τώρα πρόβαλλε ὡς γλώσσα λογοτεχνικῆ, τότες ὁ κόσμος θὰν τοὺς παρακινεῖσε δυνατὰ νὰν τὴν ξαπολύσουν καὶ νὰ γράφουν ἄλλεμανικά, καὶ δὲν ἔχει λόγο τὴ συμβουλή θὰν τὴν ἀκούγαν. Ἑλληνική ὅμως γραφτὴ δὲν εἶναι ἀνάλογα ἐπίσημη καὶ γειτονικῶν πολιτισμένων κρατῶν· μάλιστα, πρὶν κηρυχτεῖ ἀπαραίτητη, πρέπει δὲ πρῶτα νὰ δείξει ἴσως περγαμηνὰ ὡς γλώσσα σημερινοῦ πολιτισμοῦ!

ΑΘΗΝΑ
1907

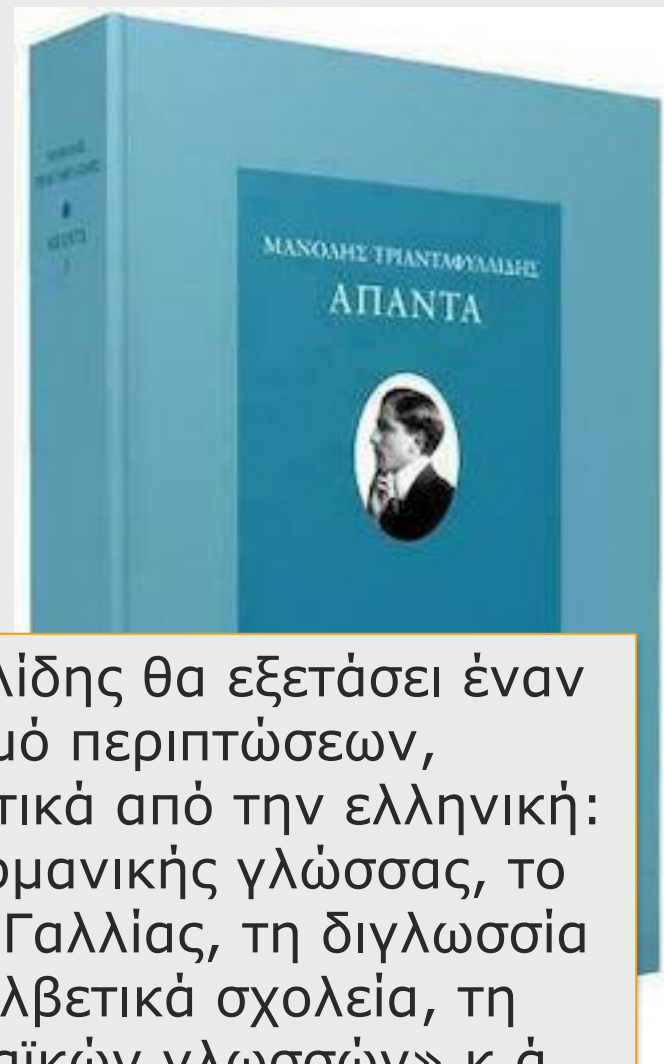
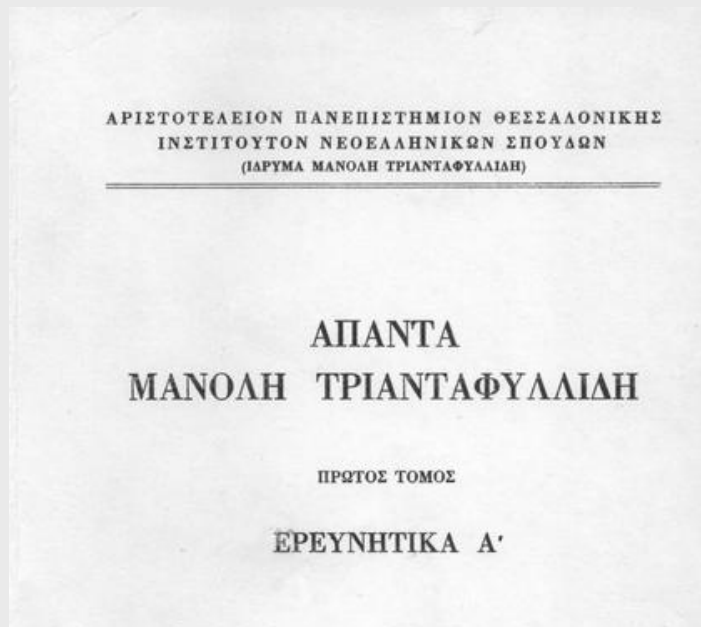
Τυπολογίες: Αθανάσιος Χ. Μπούτουρας (1919)

Αθανάσιος Χ. Μπούτουρας, *Επισκόπησις της ιστορίας του γλωσσικού ζητήματος και κριτική επί των σχετικών γνώμων*, τύποις Μιχ. Μαντζεβελάκη, εν Αθήναις 1919, ρ. 44.

Ἡ δικαιολογία τῆς ἀδρανείας, ὅτι δηλαδή δὲν εἶναι δυνατόν νά ἀπατηθῇ Ἕθνος ὁλόκληρον, δὲν εἶναι σοβαρά. Κακῶς φέρονται πρὸς δικαιολογίαν τῆς νῦν καταστάσεως παραδείγματα μὴ ἀνάλογα, οἷον τὸ τῆς Νορβηγικῆς καὶ Δανικῆς, ὅπου πρόκειται περὶ δύο συγχρόνων μορφῶν γλώσσης, ὧν ἡ ἑτέρα μόνον ἔχει γραμματεῖαν, καὶ τὸ τῆς Γερμανικῆς καὶ Φλαμανδικῆς, ὅπου πρόκειται περὶ κοινῆς καὶ διαλέκτου. Ἐν τῇ καθαρευούσῃ δὲν πρόκειται περὶ τούτου, ἀλλὰ περὶ συρραμμάτων ἐκ διαφόρων χρόνων, πρόκειται περὶ τεχνητοῦ τινος κατασκευάσματος, ὅπερ διδασκόμενον ἐν τοῖς σχολείοις γεννᾷ δεσμόν ἐν τῇ ψυχῇ, συνειθίζει τὸν οὕτω διδασκόμενον εἰς κενὴν φρασεολογίαν καὶ ὑψικομπίαν, ἐν ἣ ὁμιλῶν πομπωδῶς καὶ θεατρικῶς συνειθίζει νά ἀποφεύγῃ τὴν πραγματικότητα. Ἐπὶ τέλους δὲ μετὰ πολλοὺς κόπους κα-

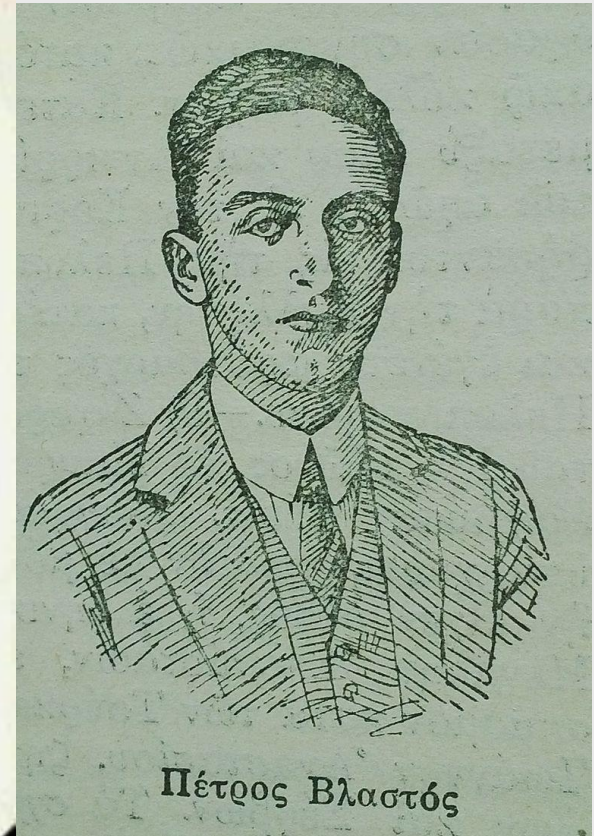
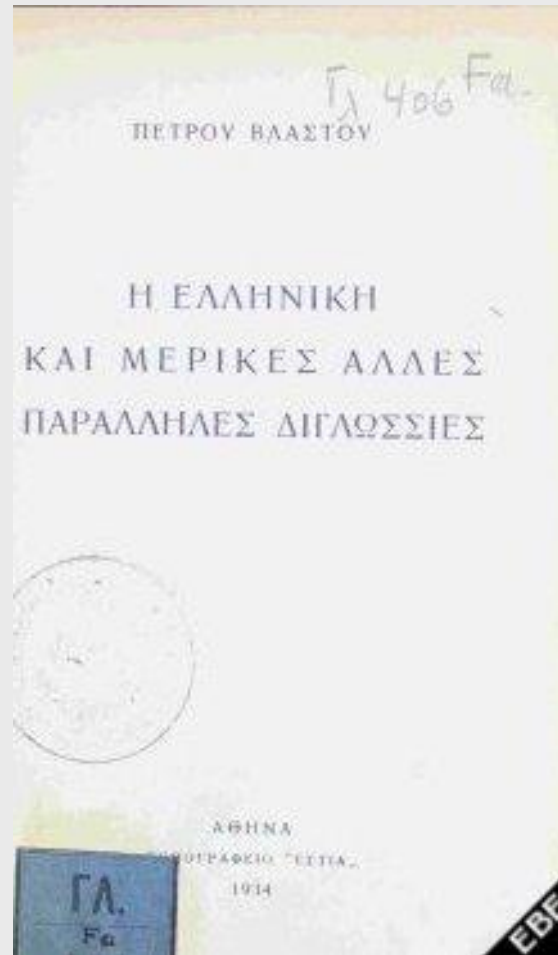
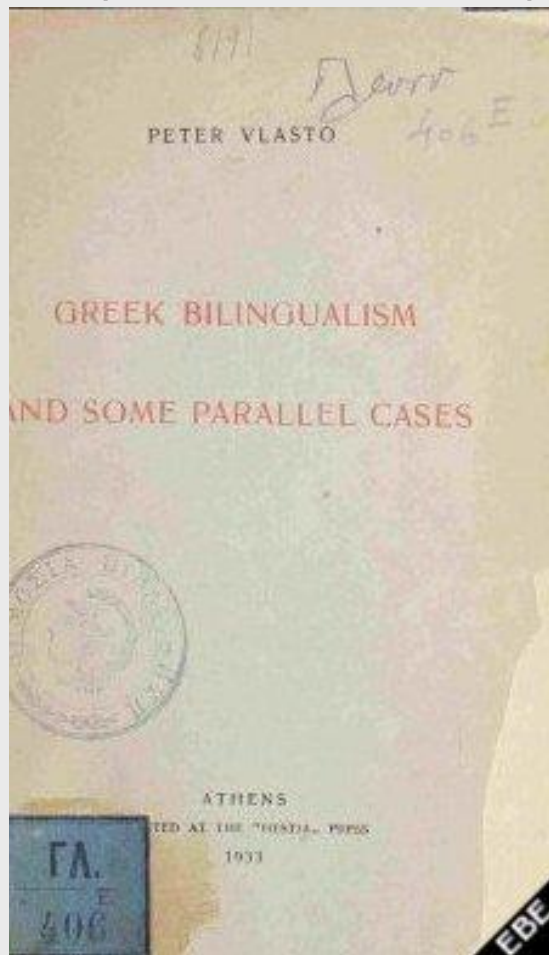
Τυπολογίες: Μανόλης Τριανταφυλλίδης

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης θα εξετάσει έναν ολόκληρο αστερισμό περιπτώσεων, διακρίνοντάς τες προσεκτικά από την ελληνική: την τυποποίηση της γερμανικής γλώσσας, το «γλωσσικό ζήτημα» της Γαλλίας, τη διγλωσσία στα φλαμανδικά και ελβετικά σχολεία, τη «διγλωσσία των ευρωπαϊκών γλωσσών» κ.ά.

Τυπολογίες: Εξαίρεση στην ελληνική «ιδιαιτερότητα»

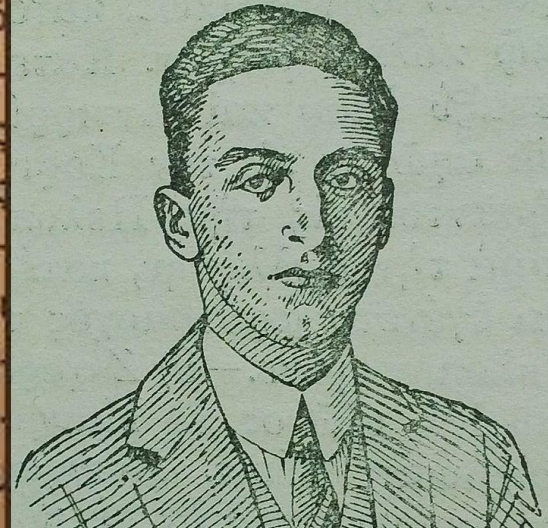
Βλαστός Πέτρος, 1935. *Η ελληνική και μερικές άλλες παράλληλες διγλωσσίες*.
Αθήνα: Εστία, σσ. 8, 13, passim.

Τυπολογίες: Εξαίρεση στην ελληνική «ιδιαιτερότητα»

Βλαστός Πέτρος, 1935. *Η ελληνική και μερικές άλλες παράλληλες διγλωσσίες*. Αθήνα: Εστία, σσ. 8, 13, passim.

Βιάζομαι όμως να το πω πως ο ελληνισμός δεν είναι ο μονος αμαρτωλός που έπεσε στο γλωσσικό το κρίμα. Η λογοτεχνική διγλωσσία δεν είναι μοναχικό φαινόμενο· το ενάντιο ξαπλώνεται απ' όλες τις μεριές, και μπορούμε να ξεσηκώσουμε διάφορες μορφές της γλωσσικής αρώστιας στους περισσότερους τόπους που γνώρισαν ανθρωπισμό. Δεν πρέπει ν' απορήσει κανείς γι' αφτό· η φεγγοβολή που στεφανώνει κάθε ξεπερασμένο πολιτισμό, η τελετουργική αποξύλωση της θρησκείας, ο δασκαλισμός του

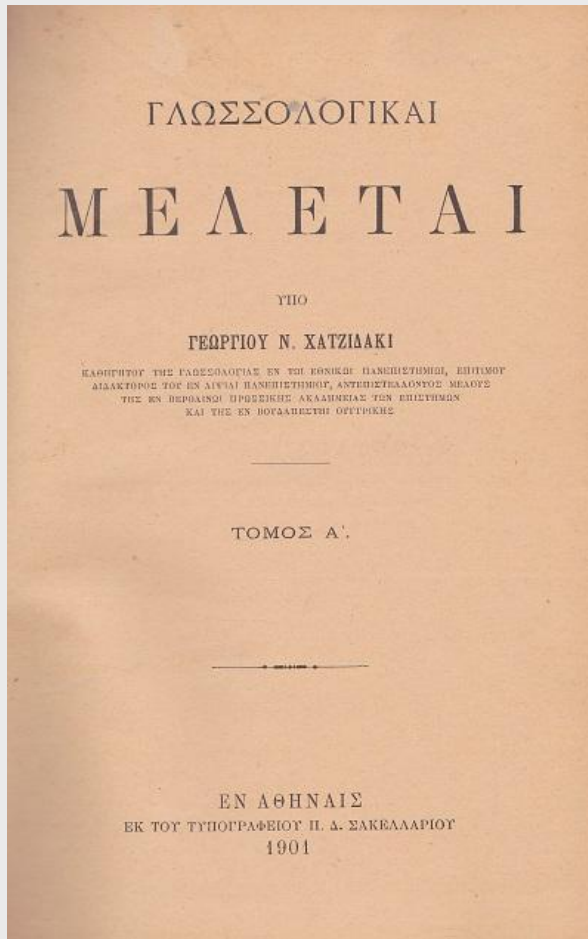

Δεν είναι ως τόσο ανάγκη να πάμε τόσο μακριά γυρέβοντας τα σπάργανα της διγλωσσίας. Μόλις περάσουμε το κατώφλι της ελληνικής φιλολογίας κι αμέσως ανταμώνουμε το πρώτο παράδειγμα της λογοτεχνικής διπροσωπίας. Εννοώ τον ΗΣΙΟΔΟ. Η

Τυπολογίες: Γ. Ν. Χατζιδάκις

Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, «Περί του γλωσσικού ζητήματος εν Ελλάδι» (1890), *Γλωσσολογικαί Μελέται Α΄*, εκ του Τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1901, σ. 240.

Τυπολογίες: Γ. Ν. Χατζιδάκις

Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, «Περί του γλωσσικού ζητήματος εν Ελλάδι» (1890), in *Γλωσσολογικαί Μελέται Α΄*, εκ του Τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1901, σ. 240.

τοὺς ἀρχαίους. Οὕτως ἀνεπτύχθη ὁ λεγόμενος Ἀττικισμός, ὅς κατ' ἀλήθειαν σημαίνει διγλωσσίαν καὶ μάλιστα τοιαύτην, ἣτις δύναται νὰ ὀνομασθῇ *ἱστορικὴ ἀντιθέτως* πρὸς ἄλλην διγλωσσίαν δυναμένην νὰ κληθῇ *ὁμόχρονος*. Ἡ ἱστορικὴ δηλ. προῆλθεν ἐκ τούτου ὅτι ἡ μὲν λογία μερὶς τοῦ ἔθνους ἐπειρᾶτο νὰ ὁμιλῇ καὶ γράφῃ ὅπως ἐλάλουν καὶ ἔγραφον πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων Ἑλληνές τινες, τ. ἔ. ἀρχαιοτέραν φάσιν τῆς γλώσσης, ἐνῶ ἡ μείζων μερὶς τῶν ἀπαιδευτῶν ἐλάλει τὴν σύγχρονον γλωσσικὴν φάσιν. Ἡ δὲ ὁμόχρονος προέρχεται φύσει πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐκ τούτου ὅτι ἄλλως προσέχει ἐπὶ τὸν λόγον καὶ δὴ ἄλλως ὁμιλεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ ἄλλως ὁ ἀλιεύς, ἄλλως ὁ στρατηγὸς καὶ ἄλλως ὁ ἀμαξηλάτης κττ. Τοιαύτη ὑπῆρχε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς δοκίμους χρόνους ὁ πολὺς λαὸς δὲν ἐλάλει ὅπως ὁ θεῖος Πλάτων, ἡ δὲ διαφορὰ δὲν περὶ ὠρίζετο ἐν μόνῃ τῇ συντάξει καὶ ταῖς λέξεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τυπικῷ